

Értesülések a testről - ima és nyersanyag

Mottó: „Ne engedj teret a test gonosz szótlanságának”

(Esterházy Péter-Szilasi László)

Szilasi könyve, a *Luther kutyái* a betegség-irodalom kortárs vonulatába tartozik, mely Karinthytól Nádas Péteren át Esterházy *Hasnyálmirigy naplóján* át próbál elbeszélői hangot találni a végesség élményének irodalmi ábrázolásához. A hübrisz könyvei ezek, a halál közelségét felismerő tudat számadása az elhanyagolt, mellőzött, kizsigerelt, leszedált, meggyötört, elidegenített, fájó stb. testről. Udvariatlan, kegyetlen, de mégis alázatos könyvek arról, hogy tartsuk bármilyen nagyra is magunkat, bizony, meg fogunk döglenni.

A maga módján mindegyik egy memento mori, a tudat örült haláltánca, saját örök, középkorból hozott rettenetünk és halálvágyunk irodalmi lenyomatai. Szerzőjük leírja, hogy e rövidre szabott emberi lét egy adott pillanatában azzal szembesül, hogy meginog az eddig oly olajozottan működő grammatikai birtokviszony, mely *az én testem* szókapcsolattal a beszélő tudat számára lehetővé tette a test identitásképző kisajátítását². A beteg test hermeneutikai zavart okoz a beszélő mindezidáig működő identitásdiskurzusában, és ezt a zavart kell most megszerelni, szintaktikai kábelekkel és retorikai implantátumokkal valahogy rendbe szedni, hogy valamiféle identitás, legalább a mondat idejére, a textualitás szabályai közé beszuszakolt én szintaktikai megképződése idejére, úgy-ahogy, működjön.

Miként a könyv első mondatai jelzik, Szilasi e vállalkozásának kezdőpillanatában a napló műfajiságán belül képzelte el ennek az identitásrestaurációnak az elindítását, mely agydaganatának elhúzódó kórházi kezelése alatt merült fel benne: „Naplót akartam írni” (7). A könyv énelbeszélője egy szakértő magabiztosságával fordult a napló jól bejáratott műfajához, hogy diszkurzív identitását a test optimális működésében bekövetkezett zavarai ellenében is fenntartsa és megerősítse. Csakhogy a napló írásához szükséges „anyag” elveszett a test zavarainak megértésére törekvő tudat utólagos összefoglaló törekvéseit gátló hiátusokban, azokban a „néhol gyönyörű, néhol rémületes folytonossági hiányokban” (7), melyeket hol saját, hol mások emlékeivel, illetve fantáziával próbál feltölteni az elbeszélő. Az életesemény megélésének és viszonylagos egyidejűségben történő lejegyzésének szinkron cselekvését igénylő napló műfaja ily módon nem jöhet szóba. A szerző-elbeszélő tehát bedobja a lovak közé a gyeplőt és leszögezi: „Tapasztalataim anyaga ennyiben bizonyosan meghatározza annak a szövegnek a műfaját, amit most írok” (7).

Az így megtalált műfajnak nemcsak az az érdekessége, hogy ez a „tapasztalati anyag” később hol exkrementum, hol vizelet, hol vér, könny, hányás, gerincvelő, koponyából folyó „véres és vizes lé” (106) formájában kerül be a könyvbe, hanem hogy a szerző ellentmondást

¹ A szerző a cikk megírásakor Bolyai János Kutatási Ösztöndíjban részesült.

² „A test. Isten teremtetten, egy nap alatt, vagy a természetes törzsfelforrás, évmilliókon át. A tiéd. Vagy: te vagy az övé” (199).

és kétséget nem tűrő módon azonos az elbeszélővel. Nincs szövegjáték, nem függesztődik fel a textualizáció kényes modalitásai által a referencia, nem üresedik ki dekonstruktív módon a középpont. Illetve de, kiüresedik, sőt, maga a szerző ennek az egész kötetnyi „tapasztalati anyagnak” a kiüresedett középpontja, illetve épp neki fűrnak egy lukat a középpontosított koponyájába, hogy eltávolítsák onnan... de nem is folytatom, szemérmetlen dolog az allegorizáció.

Annyi azonban világos, hogy itt a szerző maga beszél magáról az irodalomtörténeti konvenciók által jóváhagyott narrátori szólamok teljes rendelkezésére álló arzenálját felhasználva. Elmeséli Szilasi, hogyan lett a szerző üres középponttá: „Annak viszont mindig lesz nyoma, hogy a homlokomba, a szabad hozzáférés végett, lyukat ütöttek egy elektromos körvágóval (mint a bútorokba, érted, humán restauráció), aztán a csontkorongot visszatették, és jól beszorították a helyére három csavarral, tapogattam őket, jól lehetett érezni” (150).

Az orvosi eljárást diszkurzíve megismétlő írásaktus „humán restaurációja” során a szerző felhasználja az emlékezés, az adatgyűjtés, az orvosi diagnózis, a hallucináció, az újságikk, a kritika, az esszé, a képleírás, a feljegyzés, az olvasónapló, de még a reklámszöveg retorikai modalitását is.

A kötetben a szerző 12 pontos tézissorozatát fogja közre a műfaji megfontolásokat tartalmazó kezdő szövegrész és a rehabilitáció sikerességeként értékelhető bicikliutat leíró záró szövegrész. Ezeket egyformán 0.-val jelöli a szerző, ezáltal nemcsak, hogy keretes szerkezetet ad a műnek, hanem a fény szimbólumát is felerősíti, tekintve, hogy mindkét szövegrész a „vibrál a fény” frazémával zárul³. A fény vibrálásának kezdő és záró eseménye között pedig a főszereplő-elbeszélő pokoljárását olvashatjuk, aki ars poétikájaként jelöli meg saját narratív identitásának restaurációját: „Élek. Tényleg élek. És ezt az egészet talán még mindig csak azért írom, hogy újra bizonyítsak. Bebizonyítsam, hogy hülye azért tényleg nem vagyok” (102). Az énelbeszélő ars poétikaként emlegetett törekvése, az épeszség írásos bizonyítékában létrehozott narratív identitás pátosza egy régi reklámszlogen blőd parafrázisában válik önironikussá⁴. Az ironia stílusalakzata azonban annak az eseménynek a tragikumát is tompítja, melyet számadása megalapozásához az elbeszélő előkeres, hogy a beteg test működési zavarai által okozott identitás-sérüléseit az okok és okozatok rendezésével gyógyíthassa.

Így kerül a könyvbe „*Az én el nem mesélhető történetem*”, az a „nyersanyag”, mely az Ottlik-életművet kritikai szempontból vizsgáló passzusok kontextusában fedi fel a palimpszesztként íródó szubjektum egy korábbi rétegét, egy gyerekkori betegség néma, elhallgatott, elfojtott életanyagát. Szilasi saját életének beírt anyagából „kivakarta” az agyhártyagyulladásának gyerekkori tapasztalatát, melyet környezete értelmezésében „csodaszámba menő” gyógyulás követett. Ebbe az „anyagba”, az agyhártyagyulladás utáni gyógyulás életanyagába helyezi bizonyításkényszerének kialakulását: „Bizonyítanom kellett saját épségemet. Tettekkal és szavakkal hitelesíteni kristálytiszt elméállapotom stabil és maradandó voltát. Jórészt ennek a folyamatos argumentációnak köszönhetem a személyiségeimet” (123). Az így felépített gondolatmenet azon a tézisen alapszik, hogy a létezésed kizárólag argumentációval legitimálható. Ha nem érvelsz, nem is létezel, nincs

³ A fény jelentéskörébe tartozik az új élet ígérete, melyet Szilasi egyetlen, többértelműségében lezárhatatlan mondatba sűrít: „A szívem alatt ott dobog már az övé is” (282).

⁴ A szöveg a Media Markt-szlogenjét („Mert hülye azért nem vagyok!”) használja fel az önironia alakzataként.

személyiséged és hitelesített elmeállapotod. Az argumentáció kategorikus imperatívusza Szilasi kötetbeli önértelmező törekvéseinek egyik nyomvonala.

Az imádság és az imádkozás imperatívusza pedig a másik, mely miként a címválasztás is jelzi, az egész kötet gondolatiságát áthatja. Ezt a vallomást olvashatjuk ezzel kapcsolatban: „miközben a hosszan és kitartóan váraкоztam a gyógyulásra, egyszer sem imádkoztam. Nagy imádkozó vagyok, van önálló imaéletem reggel, este, bármikor, ha baj van vagy öröm. Hiszek Istenben. De akár van Isten, akár nincs, érdemes úgy élni, mintha lenne. Most viszont nem volt ima. Nem éreztem rá késztetést” (155). Mire olvasásában idáig jut az olvasó, kialakul benne a teljes empátia a beszélővel szemben, *nüná*, hogy nem imádkozik, hát, mibe bele nem rángatta a létező vagy nem létező Isten ezzel az agydaganattal. Csakhogy a szerző egy anekdotával lép túl az olvasói azonosulás kérdéskörén: „Luther elsöprő erővel fordítja ki sarkaiból Európa hitét, az pedig külön örömet okozott, hogy a kutyájának az volt a neve, hogy Tölpel, magyarul nagyjából: Tökfej. (Amikor Tölpel a tekintetét a feléje nyújtott húsdarabra szegezve hosszan és kitartóan váraкоzott, Luther így sóhajtott fel: Bárcsak úgy tudnék én imádkozni, ahogyan ez a kutya figyeli a húst!)” (118).

Amikor jó pár oldallal később a beszélő azonosítja magát ezzel a Tökfej nevű kutyával, a következőket olvashatjuk: „[Isten] Ott volt, mögöttem lebegett, mellettem feküdt, ágyam végében állt, nem kellett megszólítanom. Értett mindent. Mit mondhattam volna neki. Túl voltunk a nyelven, vagy innen. Tekintetemet, mint Luther kutyája, a húsdarabra szegeztem. Adja már nekem. Figyeltem a húst. Hosszan és kitartóan váraкоztam. Adja már. Bárcsak, bárcsak, bárcsak” (155). Az ily módon dialógusba kerülő szövegrészek az imának mint a transzcendenciára irányuló vágynak egy minden tekintetben anyagi vonatkozását adja. Ezekben a sorokban ugyanis a metafizikai esszencia átlényegül, és az ima a fizikai létezés maradéktalan helyreállítódását sóvárgó, állhatatos emberi váraкоzás néma rettenetével azonosítódik. A létezés utáni sóvárgás, a szó legnyersebb értelmében vett hús, a fizika, az anyag lesz az az elérhetetlennek tűnő, transzcendens lényeg, mely felé a betegségtudatból eredő halálfélelem szorításában élő énelbeszélő vágyakozik. Egész meggyötört, anyagi létezésed egy ima, mellyel a Tökéletes Működés után sóvárogsz, minden szó felesleges lenne, hiszen a némán rettegő beteg test ténye maga válik könyörgéssé.

Azt hiszem, „tapasztalati anyagát” tekintve Szilasi könyvéhez leginkább az ima és a könyörgés műfaja áll a legközelebb. Bár szerkezete szerint inkább filozófiai értekezésnek nevezném. Az bizonyos, hogy esendő szarzsák-mivoltunk minden udvariasságot és humanista móríkálást mellőző radikális elemzésével hozzájárul ahhoz, hogy irodalomként maga is „formálja az érzékelést” (12).